



ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ

УДК 94(477) “1914/1918”

ПРОСТИТУЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИЖИВАННЯ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА ПРИФРОНТОВІЙ ТЕРИТОРІЇ СХІДНОГО ФРОНТУ

Вікторія ХОМА

*Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
кафедра історії України,*

вулиця Коцюбинського, 2, 58012, Чернівці, Україна

DOI: 10.15330/gal.36.203-210

e-mail: vikahomahistory@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2161-0532

У статті висвітлюються питання проституції в роки Першої світової війни вздовж прифронтової території. Дана стаття розкриває маловивчену тему продажного кохання в умовах війни. Метою статті є розкрити особливості поширення проституції в прифронтовому регіоні. Звернута увага на проблеми з якими стикалися жінки даної професії, розкрито попит та масовість на проституцію серед солдат. Важливу роль відведено спробам контролю за стихійною проституцією з боку місцевої влади. Окремо висвітлено проблему маргіналізації великої кількості жінок, що через безвихідну ситуацію, змушені були ставати на таку дорогу. У дослідженні висвітлено роль “будинків щастя” для тилових воєнних та розкрито специфіку продажного кохання, особливо в умовах війни. У статті розкрито уявлення про прифронтову проституцію та поширення венеричних захворювань на фронті і на прифронтових регіонах. У підсумках визначено що проституція в умовах війни набула нових рис, а саме, купити “кохання” було більш доступно і дешевше ніж у довоєнних реаліях, адже в обставинах війни кількість солдат у прифронтових регіонах сприяла проституції.

***Ключові слова:** проституція, Перша світова війна, “будинки побачень”, венеричні захворювання, маргінес, окупація, Східний фронт.*

Велика війна сформувала нові виклики для тогочасного українського суспільства, знівелювала старі норми і звичаї та витворила нові архетипи поведінки. Одним із викликів була проблема поширення проституції вздовж фронтової лінії. Перша світова війна сильно вплинула і на галузь проституції, адже сприяла падінню моралі та формуванню попиту на інтимні послуги. Скупчення широкого прошарку жінок в прифронтовій зоні, що займалися проституцією, породжує нові сфери дослідження Великої війни і потребує детального вивчення даної тематики. В статті явище проституції постає як спроба виживання жінок, що опинилося недалеко від фронту і не мали засобів для існування. Метою статті є висвітлення явища проституції у прифронтовому регіоні і способи запобігання даному явищу. Завданням статті є висвітлення становища проститутток в умовах війни. Визначення ролі проституції в прифронтовому регіоні та ставлення до представниць даної професії як з боку населення так і військових. Визначити як змінилася роль жінок в період війни що ставали проститутками. Важливо зазначити, що проституцію ми розглядаємо саме в прифронтовому регіоні, як місце де найбільше скупчувались військові і представниці даної професії.

Питання проституції в роки Першої світової війни є відносно новою темою сучасної української історіографії. Увагу дані проблемі надав історик Олександр Кириєнко¹, що розглянув маргіналізацію суспільства в період Великої війни. Дослідження проституції в умовах війни є відносно новою темою в українській історіографії і потребує детального висвітлення. Становище жінок та способи виживання у прифронтовій лінії розглянула львівська дослідниця

¹ Кириєнко О. Маргіналізація суспільства. Становище жінок, дітей. *Велика війна 1914–1918 рр. і Україна*. Київ : КЛЮ, 2013. С. 467-481.

Мар'яна Байдак², що чудово висвітлила роль і стан жінки в умовах війни. Питання поширення проституції у містах розглянули дослідники Сергій Адамович³ та Іван Монолатій⁴ на прикладі міста Станіслава. Загалом тема проституції завжди вважалась складною і малодоступною для широкого загалу, тому потребує подальшого детального вивчення та дослідження. На жаль, джерел з даної тематики є дуже мало, дане питання вважалося табуйованим і про надання сексуальних послуг не поширювали інформацію в офіційних газетах того періоду війни. Певні відомості про повсякденне життя Львова у роки війни та поширення проституції отримуємо з Щоденника Володимира Шухевича⁵. Про стан проституції в Галичині і Буковині та способи боротьби з нею знаходимо інформацію в Державному архіві Чернівецької області⁶ та в Державному архіві Львівської області⁷. Цікавими джерелами є спогади офіцерів та місцевого населення, що спостерігало явища надання сексуальних послуг в прифронтових містах і селах.

До початку війни статус проституції в Російській і Австро-Угорській імперіях був напівлегальний. В Російській імперії дозволялося існування так званих “будинків терпимості” та вівся облік місцевих повій. Однак, легальних “будинків кохання” було мало, адже вони повинні були сплачувати поліції податки, тому більшість борделів були таємними. Становище проститутток намагалися контролювати місцеві адміністрації, однак це не завжди було ефективним. В Києві наприкінці XIX – початку XX ст. найбільш поширеними були таємні притони. На думку місцевої адміністрації, проституцію було важко регламентувати, оскільки в місті так і не було створено лікарняно-поліцейську інстанцію через брак коштів. Очевидно, що нагляд за станом здоров'я повій здійснювався окремо лікарями, які і мали списки повій⁸. Загалом стан здоров'я повій та їх заробіток залишався маловідомий місцевим адміністраціям.

Проституція була поширеним явищем ще до війни, однак з формуванням лінії фронту та приходу окупаційної влади в Галичину і Буковину, сформувався новий тип продажної любові. Війна формувала нові запити перед суспільством. В умовах бойових дій проституція була невідконтрольною місцевої влади і набувала масового поширення в містах і селах прифронтового регіону. Представницями даної професії ставали жінки усіх соціальних верств. Це могли бути і молоді дівчата, дружини чи чоловіки перебувають на фронті, професійні проститутки та представниці усіх національностей. Явище проституції намагалися приховувати, тому визначити кількість задіяних людей у даній професії складно. Деяку чіткість ми маємо коли йде мова про легалізовані борделі, що діяли на Галичині і Буковині. Загалом, соціальні умови життя дівчат, що потрапляли в так звані “будинки щастя”, були поганими.

Історик Олександр Кириєнко поділяє проституцію на стихійну й організовану. До першої він відносить жінок і дівчат, які були змушені займатися цією справою через безвихідь, а до другої – представниць древнішої професії, які працювали ще до війни в будинках побачень. Автор відмітив, якщо з першою категорією місцева влада намагалася боротися, то “представниці борделів перебували на особливому рахунку в контррозвідувальних і жандармських управліннях і часто під прикриттям “публічних жінок” працювали професійні розвідниці”⁹.

Проходження Східного фронту через територію Галичини і Буковини створила велике нагромадження солдат в регіоні. Відрваність чоловіків від своїх родин і постійне відчуття

² Байдак М. Війна як виклик і можливість: українки в роки Першої світової війни : монографія, Львів : Інститут народознавства НАН України, 2021. 320 с.

³ Адамович С. Станіславів у часи лихоліть Великої війни (1914–1918 рр.), Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2021.

⁴ Монолатій І. Місто без властивостей: Коломийська fuga Великої війни. *Галицько-Українська накладня ім. Якова Орешитайна*. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. 224 с.

⁵ Український інтелігент в окупованому росіянами Львові. Зі щоденника Володимира Шухевича за осінь 1914 року. *Локальна історія*. 12.05.2022.

⁶ ДАЧО. Ф. 283, оп.1, сп.166.

⁷ ДАЛО. Ф. 350, оп. 1. сп. 4391.

⁸ Зюбан М. Российские дома терпимости: середины XIX ст. 1917. *Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета*. 2011. № 3-2 (19). С. 2.

⁹ Кириєнко О. Маргіналізація суспільства. Становище жінок, дітей, військовополонених. *Велика війна 1914–1918 рр. і Україна*. Київ : КЛІО, 2013. С. 467-481.



смерті посилили зростання попиту на інтимні послуги. Перша світова війна викликала сплеск сексуальної активності серед солдатів і офіцерів. Не даремно цинічна солдатська приказка свідчила: “Без баби і без вина і війна не війна”. Це було зумовлено і падінням моралі серед солдатських мас. Серед військових набули поширення порнографічні відкритки і фотографії, які у великій кількості пересилались з Франції. Багато офіцерів писали листи своїм дружинам і подругам кожен день, нумерували їх (були за 300 номерів і більше)”¹⁰. Із-за великої кількості солдат в прифронтових територіях багато дівчат ставали на слизьку дорогу, багато з них були змушені займатись проституцією через безвихідну ситуацію. Та більшість жінок ішли в проституцію елементарно задля отримання легких грошей, в умовах відсутності належного батьківського контролю, нівелювання моральних принципів, значного попиту на “продажне кохання” з боку сторонніх людей¹¹. Багато жінок втрачали своє довоєнне становище, це сприяло великому нагромадженню жінок-біженок¹², які, не маючи засобів для існування, створювали сприятливі обставини для поширення проституції.

Загалом, війна сформувала певну специфіку поширення і розуміння проституції. Війна змінила ставлення до життя, релігії і моральних цінностей. В умовах ведення бойових дій відбулася переоцінка традиційних поглядів на речі: “Поряд з різноманітною спекуляцією та ловом у каламутній воді спостерігалось незмінно супроводжуюче всім великим потрясінням падання моралі. Розмножувались гральні будинки, де гра йшла часто на великі суми. Незабезпеченість завтрашнього дня, легка нажива, нарешті, знецінення грошових знаків – все спонукало до широких витрат. Ресторани були сповнені дівчат, і за пляшку лікеру платили, не морщачись, сотні рублів. Жіноча честь перетворювалася на забобону”¹³. Неймовірно швидко у містах зростала кількість притонів, власники яких, прикриваючись вивісками мебльованих кімнат чи чайних, розповсюджували наркотики.

Поширеним явищем прифронтового життя була велика кількість п’яних солдат, що гуляли окупованими містами в пошуках “будинків щастя”. Офіцери і солдати не були особливо перебірливі в жіночій увазі. Про це згадує Войлотовський, що описує Львів при першій російській окупації: “Більшість відвідувачів кав’ярні – проститутки і тілова воєнщина, підтримуючи доволі тісне спілкування між собою. Очевидно, “безпечні і вірні засоби” виявилися недієвими по відношенню до місцевого офіцерства. Львівські венеричні госпіталі переповнені корнетами, що, звичайно, не мішає останнім грати роль самовідданих героїв, постраждалих на полі бою. Про одного такого солдата розповідають, що, лежачи в лікарні, він отримував дуже емоційні листи від своєї найвної дружини., що закінчувала свої листи словами: “цілую твої священні рани””.

Хоча таких випадків автор наводить багато, в цілому він не осуджує солдат: “У війни своя особлива психологія. На війні довго бачиш чоловіків і тільки чоловіків. А коли мріючий прапорщик чи скромний ад’ютант з окопів попадає в омут жіночих обіймів, в нього в очах появляються вогняні круги.

– Я не знаю ким і коли збудований Львів, – говорив мені тихий прапорщик Болеславський, – но він, напевне, побудований на руїнах Содоми і Гомори.

Так відчуває кожний окопний житель. Він готовий ринутися за першим покликом щастя, хоч би то щастя звалось Зося чи Мінка. Головне щоб щастя було піддатливе і доступне. Довга окопна війна пройлась офіцерству. Йому потрібні швидкі стратегічні рухи. Хвилинка – і готово! А в номерах – Содом і Гомора... Львів переповнений, Львів живе, наживається і торгує на всіх бульварах і перехрестках тим піддатливим щастям”¹⁴.

¹⁰ Сенявская О. Окопный быт Первой мировой войны: очерк фронтовой повседневности. *Историческая психология и социология истории*. Москва, 2014. С. 137.

¹¹ Революция на Украине по мемуарам белых. Москва : Госиздат, 1930. С. 219.

¹² Жванко Л. Судьба женщины-беженки по документам Первой мировой войны. *Historians*. 2014. DOI: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1029-liubov-zhvanko-sudba-zhenshchyny-bezhenky-ro-dokumentam-pervoy-mirovoy-voyny>.

¹³ Революция на Украине по мемуарам белых... Москва : Госиздат, 1930. С. 220.

¹⁴ Войлотовський Л. *Всходил кровавый Марс: по следам войны...* С. 65.

Війна породжувала новий тип відносин, вільних від обов'язків і сорому. Загроза постійної смерті породжувала у солдатів бажання розважитись перед боєм. Взагалі проблема статевої поведінки в період війни набувала широкого характеру у прифронтовому регіоні. “Безладні інтимні зв'язки з жінками-окопниками, біженка, повіями в окупованих районах Австро-Угорщини, мешканками населених пунктів прифронтової полоси, сестрами з Червоного Хреста, добровольці і ін. стали масовим явищем з самого початку війни”¹⁵. За таких умов знайти собі подругу в прифронтових селах і містах було досить легко. В умовах війни, розуміння статевої відносин як суто шлюбного явища відходило у минуле. На заміну традиційному розумінню інтимних відносин, приходили легкі і швидкі зв'язки з жінками прифронтових територій та сестрами милосердя.

Інша сторона проституції це легкий спосіб підробітку для жінок, особливо коли інших методів заробітку не залишалося. При цьому, багато жінок приховували своє заняття від сім'ї. Та все ж більшість інтимних послуг надавались саме професійними представницями даної професії. Поліція таким речам не сильно протистояла, адже це була відносно контрольована проституція. В одній із газет у березні 1915 р. зазначалося, що від повій “нема проходу” на вулицях, особливо вночі. У вересні 1917 р. легально у Львові працювало 679 повій із них лише 67 у п'яти публічних будинках¹⁶.

Великим попитом проститутки користувалися в окупаційній владі. Так згадують про бургоміста Станіслава: “За пана Гавінського в місті дуже поширилася проституція, спокійний Станіслав став нагадувати маленький Париж. Неначе ворони на полі бою, кружляли юрби повій у притихлому місті. Гавінський завжди вибирав для себе найкращих дам легкої поведінки, він навіть замовляв собі повій для себе зі Львова та Чернівців чи навіть з Росії. Так нам доводилося бачити цілу галерею промовистих портретів, які досі не спостерігалися в місті. Але закінчилося це доволі сумно для росіян. Більше десяти тисяч російських солдат через захворювання на сифіліс вирушили назад, углиб Росії. Наслідком цього був наказ коменданта розстріляти близько двадцяти повій”¹⁷.

При поширенні недорогого кохання, особливою масовою проблемою війни стало розповсюдження сифілісу та інших венеричних захворювань. Як серед прифронтового населення та і на фронті. Боротися з даною проблемою було складно. Борделі намагалися перевіряти та відправляти до лікарів свої працівниць, якщо знаходили захворювання виганяли з борделів і останні уже працювали на вулицях де продовжували поширювати захворювання. Кількість таких повій визначити було вкрай важко.

Войлотовський, будучи лікарем, описує перевірку солдат на сифіліс наступним чином: “– У дівки був? – питаю більше для порядку.

- Ніяк ні... Не з дівкою, а з панянкою гуляв... В капелюшку! – з гордістю говорить козак.
- Ну от, від неї ти і заразився: сифіліс у тебе.
- Та що ви, ваше благородство, жартуєте?
- Ніяк ні, лікуватись потрібно...”¹⁸.

За період війни проблему із венеричними захворюваннями так і не вдалося подолати. Стихійна проституція не контролювалася, відповідно більшість приховували свої захворювання. Як результат, венеричні захворювання поширювалися впродовж усієї війни. Щоб спинити поширення венеричних захворювань, особливо серед молоді, у серпні 1917 р. намісник Львова Гуйн видав розпорядження, згідно з яким особам до вісімнадцяти років заборонялося приходити до кав'ярень і винарень навіть у товаристві дорослих, а також до будинків розпусти. Їм теж не можна було ходити вулицями міста після дев'ятої вечора з квітня по вересень і після восьмої години з жовтня по березень. Мешканців будь-якого віку стосувалася заборона

¹⁵ Сенявская О. “Без бабы и вина и война не нужна”. Проблеми фронтової моралі в період Першої світової війни... С. 12.

¹⁶ Діло. 1917. № 13. С. 3.

¹⁷ Шпунд С. Жажіття скоєні росіянами в Станіславові. *Моє місто*. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2023. № 49.

¹⁸ Войлотовський Л. *Всходил кровавый Марс: по следам войны...* С. 75.



продажу і купівлі предметів, що мають “неморальний зміст”, особливо всілякої друкованої продукції та книжок. Восени попереднього року дітям, молодшим 16 років, дозволили відвідувати в кінотеатрах лише ті фільми, що визначені як відповідні для них¹⁹.

Невід’ємною складовою воєнного часу було і згвалтування. Багато молодих дівчат були згвалтовані російськими солдатами, і не маючи соціального захисту, ставали на дорогу проституції. Часто економічні негаразди змушували жінок у такий спосіб заробляти на життя: “Там такий голод, що дівчата за пів комісняка цілу ніч кохаються”²⁰. Жінки були незахищені перед насильством, тому часто їхня доля ставала дуже сумною. Були випадки коли такі дівчата вдавалися до самогубства. Так росіяни при першій окупації Станіславова вдавалися до безконтрольних гвалтувань: “Тут погроми продовжувалися і супроводжувалися згвалтуванням жінок. Достатньо буде згадати, що просто на вулиці було згвалтована 12-річна дівчинка”²¹. Боротися з проблемою згвалтувань окупаційні російські власті не намагалися, адже важливішими були питання забезпечення фронту і дієвого використання солдат. Дане питання так і залишилось в тіні Великої війни.

Все ж російська влада намагалася скоротити кількість проституток хоча б в публічних місцях. У Львові і Чернівцях в період окупації 1915 року видавалися спеціальні розпорядження щодо обмежень у пересуванні деяких категорій мешканців, до яких належали і повії. Щоб подолати поширення проституції, російська влада заборонила повіям з’являтися на вулицях і площах, особливо на Краківській площі і прилеглих до неї вулицях, а також у кав’ярнях. Поліція влаштувала облаву в кав’ярнях та ресторанах міста і всіх присутніх дам заарештовували. На початку листопада до поліції викликали власників найкращих кав’ярень та ресторанів, де їм ще раз нагадали про заборону перебування повій у цих закладах. У разі невиконання наказу покарання загрожувало не лише жінкам, а й власникам кав’ярень. У своєму щоденнику Володимир Шухевич зазначає, що кав’ярня “Ренесанс” була закрита саме за те, що в ній сиділи російські офіцери з дамами²². Проте, незважаючи на накази, так і не вдалося побороти поширення продажного кохання.

Зростання проституції було зумовлене і потоком жінок-біженок, які втрачали зв’язки зі своєю ріднею, а дорожнеча та нестача коштів примушували їх займатися даною професією. Часто на вулицях міст “знайомі” пропонували дівчатам гарну роботу, а насправді продавали їх у “будинки побачень” або “чайні будиночки”. На основі спогадів служителів закону, автор відмітив, що зростала кількість малолітніх дівчаток-повій. Боротися з проблемою намагалися адміністрація та громадські організації. Поліція влаштувала облави, хворих жінок відправляли на лікування, а інших висилали з міста. Але їхнє місце одразу займали інші²³. Багато жінок займалися проституцією приховано, визначити їх можна було лише по чутках. Та арешту вони не підлягали. Жінки опинилися в нових умовах, за яких мали пристосовуватися до воєнних реалій та виживати різними методами. Багато жінок порушували старі усталені правила, освоювали нові для себе професії, щоб забезпечити сім’ю, добробут якої лягав на жіночі плечі. Жительки міст по-різному пристосовувалися до нових умов. Більшість шукала можливість заробляти, часто в тяжких нежіночих сферах, опановуючи “чоловічі професії”. А деякі, з різних причин, займалися девіантною діяльністю стаючи проститутками²⁴.

Дослідник повсякдення періоду війни Тимофій Герасимов виділив такі причини розповсюдження цього явища проституції: економічні, психологічні, міграційні, релігійні, мобілізаційні. Жінки часто не могли забезпечити родину через втрату годувальника, біженки і пере-

¹⁹ Винник О. Регламентация щоденних практик у публічному просторі Львова (1914–1918)... С. 16-21.

²⁰ Байдак М. Війна як виклик і можливість: українки в роки Першої світової війни... С. 143.

²¹ Шпунд С. Жахиття скоєні росіянами в Станіславові... С. 37.

²² Український інтелігент в окупованому росіянами Львові. Зі щоденника Володимира Шухевича за осінь 1914 року. *Локальна історія*. 12.05.2022.

²³ Джумига Є. Вплив Першої світової війни на криміногенну ситуацію в Одесі (липень 1914 – лютий 1917)... С. 96-106.

²⁴ Гук М. Повсякденне життя жінок у містах України в роки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. Київ, 2019. Вип. 140. С. 15.

селенки шукали будь-яку роботу або просто потрапляли до рук шахраїв, які заманювали обіцянками працевлаштування. А також розташування армії у містах збільшило попит на подібні послуги. Дослідник відмітив зниження вікового цензу в даній “професії”. Діти біженців, які губилися або залишалися без батьків, за коробку цукерок потрапляли до рук шахраїв, які відправляли їх на “роботу”²⁵.

Цікава історія відбулася з представницями найдавнішої професії міста Луцька, яке було зайняте певний час австро-угорськими військами. У цей період у місті під наглядом поліції було налагоджено роботу борделів, де працювали жінки як російського так і австрійського підданства. Полишаючи місто через наступ російської армії, австрійська окупаційна влада евакуювала повій співвітчизниць. Решта жінок полишала будинки терпимості й розселялася на винайнятих квартирах. За наказом полковника Бочковського всіх повій було заарештовано, але після допиту відпущено. У місті як виявилось не було обладнано місця для утримання стількох людей зі специфічною професією (десь 60 повій). Адміністративна висилка цих жінок у глибокий тил імперії також не передбачалася. Отож ці 64 повії, які свого часу працювали на ворога, стали серйозною проблемою для міста, місцевих жандармських і поліційних органів²⁶. Становище і статус повій не був визначений ні австрійськими ні російськими адміністраціями. Це призводило до незахищеності даної верстви населення та приналежність проституції до кримінального світу.

Війна породжувала нові соціальні процеси, до яких потрібно було адаптуватися людям, які втратили своє довоєнне становище. Тому багато жінок вдавалися до занять проституцією, одні жінки займалися нею приховано, інші відкрито. В багатьох випадках заняття проституцією було вимушеною мірою, щоб вижити і прогодувати сім'ю. Однак, навіть падіння моралі у роки війни, не легалізували дану професію в очах традиційного суспільства. Важливим фактором є те, що після війни багато жінок поверталися до свого звичного життя і намагалися забути своє яскраве минуле. Багато жінок скривали свою діяльність під час війни від чоловіків і дітей. Лише невелика кількість професійних проститутток продовжила свою роботу і після війни.

В роки Першої світової війни проституція набула нових характеристик. Явище продажу кохання стало більш стихійним і масовим, особливо в прифронтовому регіоні. Місцева окупаційна або ж військова влада не сильно протистояла цьому явищу. По-можливості влада намагалась контролювати поширення проституції та не допустити її проявів у публічних місцях. Однак, якщо борделі ще можна було контролювати, то стихійна проституція призводила до масованого поширення венеричних захворювань та падінню моральних цінностей. Цьому сприяла і велика кількість військових, що перебували на Галичині та Буковині. Нагромадження військ на Буковині і Галичині вплинуло на процеси маргіналізації та зубожіння суспільства, тому продажне кохання виглядало непоганим способом отримати хоч якісь кошти. Втрата свого довоєнного статусу жінками, створювала можливість легкого заробітку. Відповідно вулиці прифронтових міст наповнювалися представницями даної професії. Процес поширення проституції був спровокований ще і великим нагромадженням жінок-біженок і соціально незахищеними жінками, для яких проституція була легким заробітком або ж вимушеною мірою. Власне проституція стала способом виживання в прифронтовому регіоні.

Величезною проблемою прифронтової реальності було згвалтування соціально незахищених жінок. Велика кількість солдат ворожої армії у прифронтовому регіоні призводила до трагічних ситуацій, коли дівчата піддавалися насильству. Такі випадки недіко закінчувалися смертю дівчат або переходом дівчат у статус проститутки. Ще одним неприємним явищем війни стало поширення на вулицях малолітніх дівчат, що заробляли проституцією. Багато дівчат працювали підпільно, тому визначити скільки їх було складно. Жінки та дівчата часто потрапляли в тіньові борделі звідки потім важко було вибратися. Звичайно, проституція була негатив-

²⁵ Герасимов Т. Повсякденне життя міського населення Правобережної України в роки Першої світової війни (1914 – лютий 1917) : дис. д-ра істор. наук : 07.00.01 / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. С. 394.

²⁶ Кирієнко О. Маргіналізація суспільства. Становище жінок, дітей, військовополонених. *Велика Війна*. Київ : Кліо, 2014. С. 479



ним явищем суспільства, однак вплинути на даний процес, особливо в умовах війни було дуже складно. Місцева влада, розуміючи що цього явище не уникнути, не намагалася ліквідувати проституцію, а швидше, намагалася її контролювати. Однак, масове падіння моралі і формування великої кількості борделів породила велику кількість злочинності у прифронтових регіонах. Отже, проституція в умовах війни була всеохоплюючим явищем та породжувала ряд проблем для суспільства, що протягом війни так і не були вирішеними.

PROSTITUTION AS A WAY OF SURVIVAL DURING THE FIRST WORLD WAR IN THE FRONT-LINE TERRITORIES OF THE EASTERN FRONT

Khoma Victoria

*postgraduate student of the National University named after Yu. Fedkovicha,
Department of History of Ukraine,
Kotsyubynskogo St., 2, 58012, Chernivtsi, Ukraine
e-mail: vikahomahistory@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2161-0532*

This article highlights the issue of prostitution during the First World War along the front-line territory. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the spread of prostitution in the front-line region. Attention was drawn to the problems faced by women in this profession, and the massive spread of prostitution was revealed. Attempts to control spontaneous prostitution by local authorities play an important role. The study examines the situation of prostitutes in the front-line region, and draws attention to the widespread spread of prostitution and venereal diseases. It turned out that no one controls prostitution, especially in the front-line zone. An important topic of the article is highlighting the situation of prostitutes in cities. The role of prostitution in the front-line life of soldiers is determined. As a result, it was established that thanks to the large number of soldiers in the free territories, there was a large number of prostitutes. Due to the spread of prostitution, the number of venereal diseases has increased. In general, the topic of the article is very interesting and needs further study.

Keywords: prostitution, World War I, "dating houses", venereal diseases, marginalization, occupation, Eastern Front.

REFERENCES

- Voilotovskiy L. (1998). *Vskhodyl krovavi Mars: po sledam voïny [Bloody Mars ascended: in the wake of the war]*. Moscow: Military Publishing House, 550 p. (in Russian).
- Vynnyk O. (2010). *Rehlymentatsiia shchodennykh praktyk u publichnomu prostori Lvova (1914–1918) [Regulation of daily practices in the public space of Lviv (1914–1918)]*. Magisterium. Historical studies. Issue 41. P. 16-21 (in Ukrainian).
- Herasymov T. (2019) *Povsiakdenne zhyttia miskoho naseleння Pravoberezhnoi Ukrainy v roky Pershoi svitovoi viiny (1914 – liuty 1917) [Everyday life of the urban population of Right Bank Ukraine during the First World War (1914 – February 1917)]*: dissertation / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka. Kamianets-Podilskyi, 556 p. (in Ukrainian).
- Huk M. (2019) *Povsiakdenne zhyttia zhinok u mistakh Ukrainy v roky [Everyday life of women at the places of Ukraine in the rocks]*. Inisn and to the Kyiv National University named after Taras Shevchenko: History. Vip. 140. 2019. P. 15 (in Ukrainian).
- Baidak M. (2021) *Viina yak vyklyk i mozhlyvist: ukrainky v roky Pershoi svitovoi viiny: monohrafiia [War as a challenge and an opportunity: Ukrainian women during the First World War]*, monograph, Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Lviv, 320 p. (in Ukrainian).
- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti*. F. 350, op. 1. 4391 [State Archives of Lviv Region. F. 350, Op. 1. 4391] (in Ukrainian).
- Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti*. F. 283, Op.1, Sp.166, [State Archives of Chernivtsi. F. 283, Op.1, Sp.166]. (in Ukrainian).
- Dilo*. 1917. № 13. S. 3 *Dilo*. 1917, No. 13, P. 3]. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_G&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00002950/119 (in Ukrainian).

Ziuban M. (2011). Rosyiskye doma terpymosty: seredynu XIX stoletyia – 1917h., Uchenue zapysky [Russian houses of tolerance: mid 19th century – 1917], *Scholarly notes. Electronic scientific journal of the Kursk State University*. No 3-2 (19). P. 2 (in Ukrainian).

Kyriienko O. (2013). *Marhinalizatsiia suspilstva. Stanovyshche zhinok, ditei. Velyka viina 1914–1918 rr. i Ukraina* [Marginalization of society. The position of women and children. The Great War of 1914–1918 and Ukraine], Kyiv: CLIО, P. 467-481 (in Ukrainian).

Dzhumyha Ye. (2011). Vplyv Pershoi svitovoi viiny na kryminohennu sytuatsiiu v Odesi (lypen 1914 – liutyi 1917) [The influence of the First World War on the criminogenic situation in Odesa (July 1914 – February 1917)]. *Notes of the Faculty of History*. Issue 22. P. 96-106 (in Ukrainian).

Shpund S. (2023). *Zhakhittia skoieni rosiianamy v Stanislavovi* [Horrors committed by Russians in Stanislavov], My city. No 49, Ivano-Frankivsk: Lileya NV (in Ukrainian).

(1930), *Revoliutsiia na Ukrayne po memuarom belukh* [Revolution in Ukraine according to the memoirs of whites], Moscow: Gosizdat, 1930. S. 219 (in Russian).

Seniavskaia O. “Bez babu y vyna y voina ne nuzhna”. Problemy frontovoi morali v period Pershoi svitovoi viiny [“Without a woman and wine and war is not needed”. Problems of front-line morality during the First World War]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bez-baby-i-bez-vina-i-voyna-ne-nuzhna-problemy-frontovoy-morali-v-period-pervoy-mirovoy-voyny/viewer> (in Russian).

Ukrainskyi intelihent v okupovanomu rosiianamy Lvovi. Zi shchodennyka Volodymyra Shukhevycha za osin 1914 roku [Ukrainian intellectual in Russian-occupied Lviv. From the diary of Vladimir Shukhevich for the fall of 1914]. *Local History*. 12.05. 2022 (in Ukrainian).

Zhvanko L. (2014). Sudba zhenshchynu-bezhenky po dokumentam Pervoi myrovoi voynu [The fate of a refugee woman according to the documents of the First World War]. *Historians*. URL: [://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1029-liubov-zhvanko_sudba-zhenshchyny-bezhenky-po-dokumentam-pervoy-mirovoy-voyny](http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1029-liubov-zhvanko_sudba-zhenshchyny-bezhenky-po-dokumentam-pervoy-mirovoy-voyny) (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 25 травня 2023 р.